

hoz, hogy valamely társadalmi osztály felszabadításához sohasem elég egy másik osztály jóakarata. Erdei munkájának — előbbieken kívül — érdeme az a mély emberszeretet, mely minden sorát áthatja s mely útja birja, hogy tagadja azt a világot, melyben ur és paraszt van s olyan emberségre törekedjék, mely túl van ezeken az elavult fogalmakon. (Kemény Gábor)

REMENYIK ZSIGMOND: SARJADÓ FŰ. (Cserépfalvi. Budapest, 1938.)

Kevés olyan elbeszélője van a mai magyar irodalomnak, aki mint Remenyik, önmagát állítja a határmegyére, önmagán huzza el a port, hogy megmutassa az összefüggést két világ között. Ez a két világ a származás, tehát az ősök és a leszármazottak, tehát az ujat akaró, de az ősök szellemétől, eleven jelenlétüktől ma is bekerített, szabadulni alig tudók világa. Remenyik Zsigmond a lelkiismeret, az igazság iránti szenvedély, a szabadság legyűrhetetlen prédikátora. Nem is nevezhetjük regényírónak. Írásai nem regények. Romantikus vagy reális történései nincsenek. Ha regényeiben itt-ott feltűnik egy-egy lábbonjáró alak, legfeljebb arra való, hogy érzékszerveinket valami élő fogalomhoz kösse. Ezek az élőlények azért nem hatnak élő, mindennapi emberekként, mert túlságosan fel vannak aggatva a társadalomból kiragadott típus összes tulajdonságaival. Remenyik szereti az általánosból magasra emelni a speciálisat, de úgy, hogyha visszajti őket a sűrűségbe, ne is látszanak többé. Utálatos néz szét ebben a világban, ahol az általános a speciálissal olyan nagyon egy s ahol egyelőre minden jóra való kísérlete megtörik. Pedig csaknem mindent önmagán keresztül vizsgálgat. Kimondja, hogy a társadalom, amelyben élünk hihetetlenül sikertelen. És ez a tény minden emberen ott éktelenkedik. Sohasem veszi önmagát kivételnek. Sőt, ha lehet, kimélyíti, megnagyobbítja hibáit, amit nem ritkán a nevetségességbe fullaszt.

Az írói álszemérmét, a közkedvelt emberi hiuságot messzire tolja magától. Önmagát a legelső sorba kergeti. Nem nagyon becsült személyét cégernek teszi oda s rajta, mint valami idegen vékony deszkepallón ugrándoz, annak kockázatásával, hogy kettétörik és a mélységbe zuhan. Olykor a polkolnak minden átkát felkeveri hogy szünni nem akaró háborgását belesüvitse olvasói fülébe. Apokaliptikus felháborodás morajlik minden szaván, olykor minden betűjén. Ugy rázkódnak, mint az Alföld elrejtett zugában élő parasztok, akik reszkető, flagelláns, vagy más ördög-hajtó és önkínzó szektákba tömörülnek, hogy önkénytelen véres tiltakozásukat saját testük fogyásán találják ember-társaik elé. Olykor ráeszmél, hogy ez a nagy-nagy gyengeség jele, a harc erények megkisebbedése. De mit tehet az író ebben a bonyolult világban... A szellem ma olyan, mint egy pehelymadár, amit megcsonkított szárnyal csak azért engednek félmagasra, hogy a véres hadfiak két korty sör között kedvükre lepuffanthassanak.

Remenyik ellenállhatatlan hirdetője a maga igazának. Amit mond, azt olyan simán, olyan könnyedén, olyan egyszerű magától értetődéssel teszi, hogy a háromszáz oldalas *Sarjadó fű* egyetlen mondatnak tetszik. Megrázó és a maga nemében páratlan néma forradalom ez. A felületen alig folydogál valami cselekmény. Angol pedantériával és kesernyész humorral az asztalra rakott csendéletek váltják egymást. Kiegyensúlyozott nyelv, sima léptek, kicsi keserű virágokból rakott oltár s felette a katolikus egyház hitében nevelt költő összekulcsolja kezeit. Ez maga Remenyik. Ahogyan az életben mozog: fipomra csiszolt magas alakjával, szőke, rövidre nyírt őszes hajával, szemeinek csodálatosan szürke, bosszankodni tudó gyanakvásával, a megtestesült tilalomfa. Mire gyanakszik

Remenyik? Arra, hogy folyton becsapják. Kezdve a gyermekkor már jártányi erejétől, úgy látja, hogy a lélekzést, a mozgást, az emberekhez való kapcsolódást, egyszóval magát az életet, ingyen csak névlegesen kapjuk. Csak szerkezeti valóságában. Előlegezik neki a pályát vagy a bölcsőt, egyeseknél a tekenőt vagy a piszkos rongyokat. Előlegezik az anyatejet vagy a dajka ellopott táperejét, a tisztábatevést, a világ mozgása felett megindult ártatlan csodákozást, vagy az első lépéseket és a legeslegelső hangokat. Mílhelyt értelme csak jottányit emelkedik, eleinte cukorkával, mézes-mázos ragadó szeretettel, később egyre vadabb módszerekkel arra szorítják, hogy a neki tömegével bemutatott társadalmi váltokat, erején felül is fizesse. A legtöbb befektetést hiszékenységre, járatlanságára és jóságos belenyugvására alapítják. A társadalom azt szeretné, hogy a maga álszent, mílhaszna, négykézlábon járó hitelvi agnoszticizmussal telített elnyomórító életét minden egyedére rányomja — kiált fel Remenyik. Ezt a folyamatot érzékelteti a Sarjadó fűben. Első személyben beszél. Kétségbeesett felháborodással és azóta sem szűnő gyanakvással, Heinrich Heine a kísézője abba a kisvároskába — Egerbe — ahol felnőtt és ifjúvá serdült. Egészen szűkre húzza a köpenyét, mikor felnőtt szemekkel, az időközben a világirodalom és filozófia nagyjaitól megnyugtató lelkiismerettel világgá kiáltja, hogy becsapták. Az ember érzi az író elkeseredett nyakasságát és az élet igenlésénél is nagyobb felháborodását, amint felül a vonatra azzal a feltett szándékkal, hogy ki kell nyomoznia ki, hol és miért kívánta őt félrevezetni, elhülyíteni és a kispolgári tehetetlenség kiszolgáló lakájává nyomorítani. Ugy bug, mint a vészsziréna, mikor kitapogattja, hogy minden támadás csirázó szellemisége ellen irányult. A lelket akarták elsősorban belébeníteni, hogy meggörnyedt testével ingalmatlanul elbánhassanak. Egy kő, egy fa, egy háztető a papi rezidenciák kényelmesen csalogató puhasága valósággal felnyitják szemeit. Minden emlékeztető tárgy egy-egy zord rázkodás, ahol a víz mélyére nyomott fiucska s a levegőben kalimpáló két fulladásos kéz kapaszkodik a haladás és a maradiság örvényei között. Nem kéméli rokonait, akik a megmentés örve alatt a kisváros fogadatlan bérenceiként törnek magát nem találó zsenge szellemiségére. Egyensúlyát tudatosan billegetik. Hajlamait készakarva orralökik ama szentes társadalom nevében, amelyiknek ha nem sikerül őt a disznók közé ledönteni, szívesebben látná, hogy meg se született volna.

— Részeges voltam, kártyáztam, loptam és ártatlan cseléd- és urilánykákat tiportam meg. S aki a legjobban szeretett, aki feláldozta értem jóhírét s bánatos megadással térdelt lábaimnál, azt eszeveszett dühömben összepofoztam, megrugdostam, fejét kiszámíthatatlan ideig ütöttem, azután ott hagytam a bokor tövében félájultan, szájával a sárba fordulva. Cigaretára gyujtottam és biciklimmel elhajottam — vallja Remenyik azon vad indulatok jellemzésére, amik a guzsbakötöttség ellenkezőjeként törtek ki rajta. Személyekre ma sem haragszik. Tetemre hívja őket akár élők, akár halottak, de nem azzal a szándékkal, hogy valakit is megbántson. Ők is áldozatai mindannak, ami van. Sötét nyomorult áldozatai, akiket mindössze azért állít a szegyenpadra, hogy rajtuk keresztül megdöbentő, elrettentő példázatát adja azoknak a regressziós erőknél, amelyek a haladni akaró, fejlődni vágyó emberiség nyomában elvakult árnyakként settenkednek.

Remenyik Zsigmond a *Sarjadó fű* című regényét abba a koszoruba sorozza be, amit *Apocalipsis Humana* név alatt indított s valóban gyöngyszem ez a lelkiismeret és sötétség harcában, amely a maga kivételes eszközeivel, — bár kétségtelenül sötét körülmények között —, világosságra tör. S ebben a rettenthetetlen harcában inkább porrá és

hamuvá dörzsölődik, de elképzeléséből, magasfokú célkitűzéseiből és abból a hitből, hogy az ember mégis ki fogja kényszeríteni a maga felsőbbrendű hivatásának utját, jottányit sem hajlandó engedni. (*Pap Gábor*)

BUCHINGER MANÓ: TALÁLKOZÁSAIM (Népszava. Budapest, 1933.)

Szerző októberi forradalomról írt visszaemlékezései után most az európai munkásmozgalom harminc olyan vezető egyéniségét mutatja be, akikkel személyes ismeretséget kötött nemzetközi kongresszusokon, tanulmányutjain vagy kényszerű Európa-barangolásai közben... A kép, amit így kortársairól ad, nem csupán szubjektív benyomások rögzítése, de történelem is. A korszak, ahonnan impressziói valók az utolsó harminc év: valamennyi nemzedékeivel, valamennyi hősi és válságos eseményeivel. Nemzetiségek szerint a könyvben osztrákok és németek szerepelnek legnagyobb számmal. A legnevezetesebbek, mint Adler Victor, Kautsky, Mehring, Bebel, Bernstein mellett olyan vezetőegyénségek, akiket a magyar olvasó még a nevére is alig ismer, jóllehet hazájukban messze elől az élen jártak. Anton Nemeccel és Vlasztomil Tusárral kapcsolatban a volt monarchia nemzetiségi ellentéteit göngyölíti fel s ennek visszahatásait az akkori szociáldemokrata mozgalomra, különösen kiemelve a kérdés cseh vonatkozásait. Meglepők, amiket a szerb Dragisa Lapceviccsel kapcsolatban mond. Leírja találkozását a szinaiai erdőben Dobrogeanu Ghereával, vele folytatott beszélgetéseit, vitáit. Bulgárok, angolok, skandinávok és oroszok után Garami Ernő és Kunfi Zsigmond emlékét eleveníti fel. Igen hasznos könyvének ezek az oldalai a legszebbek. (*J. L.*)

B I R Á L A T O K

A KÖLTŐ ÉS A KÖLTÉSNET

Az igazi költő mindig mostohagyermek volt a társadalomnak s a költészet szabadsága többé-kevésbé mindig illuzórikus. Meglapulva, nagyuri kegyek árnyékában, ódákkal és dicsőimnuszokkal vásárolták meg a dalolás jogát. A legújabb korban felszabadultak ugyan a vazallusi kötöttségek alól, de ebben nem volt köszönet, elvesztették ezáltal az utolsó mecénást is s csak egy új, még megszegyenítőbb kötöttségbe kerültek, a pénz rideg uralma alá. A költészet is mint minden más, áru lett a társadalmi rendben, adás-vétel, kótya-vetye tárgya, a piacra hullott, hol a kereslet és kínálat törvénye szabta meg árfolyamát. A költő pedig deklasszáldott s a társadalom perifériáján, a bohém élet cifra nyomoruságában tengette az életét. Csak kevesen, nagyon kevesen voltak képesek meghódítani az élet teljességét. A költészet történelme maga a legmegrázóbb költemény. Virágjukban elpusztult, éhenhalt, derékban kettétört, az örület tüskésbokraiban tévelygő dalnokok sorsáról mesél az irodalomtörténet. Novalis és Csokonai, Hölderlin és Kleist, Baudelaire vagy Dayka Gábor, Poe, Verlaine vagy Ady: a legszebb daloknak alkotóit elpusztította a dalolás. Block, Jeszenyin és Majakovszky, Trakl és Wolker, József Attila és Juhász Gyula és még hányan mások: egy mostoha világ göröngyein bukdácsolva, sikos járdáin bo-